

Sygn. akt: I C 596/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lutego 2021 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia Rafał Kubicki
Protokolant:	sekretarz sądowy Agnieszka Grandys

po rozpoznaniu w dniu 18 lutego 2021 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z powództwa E. P. i A. P.

przeciwko (...) S.A. w W.

o ustalenie

I. oddała powództwo o ustalenie nieważności umowy nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem (...) z 20.06.2007 r., zawartej między powodami a (...) Bank S.A. w W. – Oddział Bankowości Detalicznej w Ł.,

II. ustala wobec powodów bezskuteczność postanowień § 1 ust. 3 i 3A, § 10 ust. 2, § 10 ust. 4 (w części następującej po słowach: „Raty kapitałowo-odsetkowe spłacane są w złotych”) oraz § 12 ust. 5 umowy nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem (...) z 20.06.2007 r., zawartej między powodami a (...) Bank S.A. w W. – Oddział Bankowości Detalicznej w Ł.,

III. oddała w pozostałej części powództwo o ustalenie wobec powodów bezskuteczności postanowień określonej wyżej umowy,

IV. zasądza na rzecz powodów: E. P. i A. P. od pozwanego (...) S.A. w W. kwotę 11.817 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

sędzia Rafał Kubicki

Sygn. akt: I C 527/20

UZASADNIENIE

Powodowie E. P. i A. P. wnieśli o ustalenie nieważności umowy nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem (...) z dnia 20.06.2007 r. zawartej pomiędzy powodami, a (...) BANK S.A. z siedzibą w W., Oddział Bankowości Detalicznej w Ł.. Powodowie wnieśli ewentualnie o ustalenie wobec powodów bezskuteczności postanowień § 3, 3A, § 10 ust. 2, § 10 ust. 4, § 12 ust. 5 umowy nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem (...) z dnia 20.06.2007 r. zawartej pomiędzy powodami, a (...) BANK S.A.

z siedzibą w W., Oddział Bankowości Detalicznej w Ł.. Ponadto powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazali, że w dniu 20.06.2007 r. zawarli umowę o kredyt hipoteczny jako konsumenci, a przyczyną zawarcia umowy był zakup domu jednorodzinnego położonego w (...) oraz pokrycie kosztów związanych z udzieleniem kredytu. Kwota kredytu wynosiła 611.000 zł (§ 1 ust. 2 umowy). Zgodnie z § 1 ust. 3 walutą waloryzacji kredytu jest (...), natomiast w § 1 ust. 3A została określona kwota kredytu w walucie (...) na dzień 12.06.2007 r. według tabeli kursowej (...) Banku, z tym zastrzeżeniem że kwota tam wskazana nie stanowi zobowiązania banku i jest podana wyłącznie informacyjnie. Powodowie zobowiązali się spłacić należność w 300 równych ratach miesięcznych. Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy na podstawie stawki bazowej LIBOR i marży banku. Powodowie spłacali raty kredytu do 18.01.2018 r. w złotych, a następnie do chwili obecnej w walucie (...). Powodowie do dnia 20.04.2020 r. na rzecz powoda dokonali spłaty 546.037,03 zł oraz 15.485,52 (...). Powodowie jako przyczynę nieważności umowy

o kredyt hipoteczny, wskazali że jest ona sprzeczna z przepisem art. 69 ust. 1, 2 pkt. 2 prawa bankowego oraz art. 353⁽¹⁾ k.c, z tego względu iż nie został w sposób precyzyjny ustalony sposób wymiany walut, a tym samym powodom nie była znana procedura przeliczania świadczenia oraz wartość zobowiązania wzajemnego określonego według salda w (...) na dzień podpisania umowy. W konsekwencji na podstawie umowy nie można określić wysokości rat odsetkowo-kapitałowych. Nadto, umowa jest nieważna na podstawie art. 58§2 k.c. jako, że jest sprzeczna z zasadami współzycia społecznego ponieważ oznaczenie świadczenia zostało pozostawione wyłącznie jednej stronie umowy, która mogła dokonać tego w sposób dowolny. Powodowie wskazali również na abuzywność postanowień § 3, 3A, § 10 ust. 2, § 10 ust. 4, § 12 ust. 5 zawartych w umowie oraz konsekwencje wynikające z ich zastosowania.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa, wskazując, że rzeczywistą przyczyną powództwa nie są rzekome wady prawne umowy, ale wzrost kursu franka szwajcarskiego. Pozwany zaprzeczył, aby umowa była nieważna bądź jej postanowienia miały charakter niedozwolony, a nadto aby bank mógł arbitralnie ustalać wysokość długu powodów.

Pełnomocnik powodów na rozprawie w dniu 18.02.2021 r. sprostował oczywistą omyłkę pisarską zawartą w ust. 2 pozwu tj. w żądaniu ewentualnym polegającym na tym, że zamiast § 3, 3A powinno być § 1 ust. 3 i 3A (k. 265).

Sąd ustalił, co następuje:

Po analizie pozwu i odpowiedzi na pozew za bezsporne i wystarczające do rozstrzygnięcia żądania ustalenia nieważności umowy można uznać, że:

Powodowie z bankiem (pozwany (...)) S.A. jest następcą prawnym (...) Bank S.A z siedzibą w W.) podpisali w dniu 20 czerwca 2007 r. umowę kredytu nr (...) (umowa k. 21-28). Powodowie podpisywali umowę jako konsumenci. Umowa została podpisana na podstawie wniosku kredytowego, w którym kwotę wnioskowanego kredytu powodowie oznaczyli w walucie polskiej (PLN – k.177), wskazując jako walutę kredytu walutę (...) ((...) k.177) z okresem 25 lat spłaty, a jako cel kredytu – zakup nieruchomości. Powódka nie prowadziła działalności gospodarczej, natomiast powód taką działalność prowadził (wniosek kredytowy k. 177- 181). Przy zawarciu umowy powodowie złożyli oświadczenie zawarte w treści umowy, że zostali zapoznani z kryteriami zmiany stóp procentowych, zasadami modyfikacji oprocentowania kredytu, warunkami udzielania kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej i je akceptują. Ponadto, powodowie oświadczyli, że są świadomi ryzyka kursowego, co w przypadku niekorzystnych wahań kursu waluty może spowodować wzrost kosztów kredytu (§ 29 ust. 2 umowy - k. 27).

Zgodnie z umową bank udzielił powodom kredytu w kwocie 611 000 zł na zakup domu jednorodzinnego położonego w (...) oraz pokrycie kosztów związanych z udzieleniem kredytu (umowa § 1 ust. 1, § 1 ust. 2 - k. 21). W § 1 ust. 3 umowy wskazano: „Waluta waloryzacji kredytu: (...), natomiast w § 1 ust. 3A umowy wskazano informacyjnie kwotę kredytu w walucie waloryzacji według kursu kupna waluty z tabeli kursowej banku na dzień 12.06.2007 r. (ponad tydzień wcześniejszą niż data umowy) oraz to, że wartość kredytu w tej walucie może być inna w dniu uruchomienia kredytu.

Kredyt został udzielony na okres 300 miesięcy tj. od dnia 20 czerwca 2020 r. do 19 czerwca 2032 r., natomiast jego spłata miała nastąpić

w równych miesięcznych ratach kapitałowo-odsetkowych (umowa § 1 ust. 4 § 1 ust. 5 - k. 21). Oplata przygotowawcza została ustalona na poziomie 1,00 % kwoty kredytu tj. 6.110,00 zł (§ 1 ust. 7 umowy – k. 21), natomiast prowizja tytułem ubezpieczenia spłaty kredytu została ustalona w wysokości 0,20% kwoty kredytu tj. 1.222 zł (§ 1 ust. 7A umowy – k.21). W zakresie oprocentowania kredytu ustalono, że jest on oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, która w dniu wydania decyzji kredytowej została ustalona w wysokości 3,57% (§ 9 ust. 1, § 1 ust. 8 umowy – k. 21, 23). Sposób wyliczania zmiennej stopy procentowej został ustalony jako stawka bazowa LIBOR 3M dla waluty, w której został udzielony kredyt powiększony o stałą w całym okresie marżę banku wynoszącą 1,10% (na dzień wydania decyzji LIBOR 3M wynosił 2,47%) (§ 9 umowy – k. 23). W umowie ustalono, że raty kredytu będą pobierane z rachunku wskazanego przez kredytobiorców na podstawie nieodwołalnego przez czas trwania umowy zlecenia przelewu (§ 6 i § 11B umowy – k.22-23). Zapłata poszczególnych rat miała odbywać się na podstawie harmonogramu spłat sporządzonego w (...), zaś raty miały być spłacane w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży z tabeli kursowej banku obowiązującego w dniu spłaty z godziny 14:50 (§ 10 ust. 1, § 10 ust. 2, § 10 ust. 4 umowy – k. 23-24). Taki sam mechanizm przeliczania przewidziano na wypadek wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego i wytoczenia powództwa co do przeterminowanego zadłużenia (§ 15 ust. 4 umowy – k. 26). Harmonogram spłaty kredytu stanowił załącznik do umowy i był jej integralną częścią, natomiast doręczany był kredytobiorcom listem poleconym w terminie 14 dni od daty uruchomienia Kredytu (§ 10 ust. 2 umowy – k. 24).

Zgodnie z Regulaminem udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych - w ramach M. w przypadku kredytów waloryzowanych kursem waluty obcej, w tym (...) (por. k. 160 i dalej):

a) kredyt były oprocentowany wg zmiennej stopy procentowej, określonej w umowie (Rozdział III, § 8 ust. 1 regulaminu),

b) waloryzacja następowała według tabeli kursowej Banku, jednak kredyt waloryzowany jest udzielany w złotych z jednoczesnym przeliczeniem na wybraną przez kredytobiorcę walutę; nie wskazano, po jakim konkretnie kursie z tej tabeli (Rozdział III, § 1 ust. 2-3 regulaminu),

c) kredyt był przeznaczany na cele mieszkaniowe i konsumpcyjne (Rozdział III § 2 regulaminu),

d) wysokość każdej raty spłaty miała być określona w walucie waloryzacyjnej, natomiast spłata miała być dokonywana w złotych po uprzednim przeliczeniu według kursu sprzedaży waluty waloryzacyjnej określonym w tabeli kursowej banku na dzień spłaty (Rozdział VII, § 23 ust. 2 regulaminu).

Żadne postanowienie umowy ani regulaminu nie wskazywało, w jaki sposób bank ustala kursy walut w ramach wskazanej (...).

Udzielony kredyt w wysokości 611 000 zł został rozdysponowany w ten sposób, że kwota 76 500 zł została przekazana na rachunek (...) Bank S.A. tytułem spłaty zobowiązań zbywcy nieruchomości, kwota 523 500 zł została przekazana na rachunek bankowy zbywcy nieruchomości, natomiast pozostała kwota 11 500 zł pozostała do dyspozycji kredytobiorców tytułem pokrycia kosztów związanych

z udzieleniem kredytu (umowa § 5 - k. 22, wniosek o wypłatę k-185). Powodowie spłacali kredyt w złotych do 18 grudnia 2017 r. Strony w dniu 9 stycznia 2018 r. podpisały aneks do umowy o kredyt hipoteczny, na podstawie którego pozwany umożliwił powodom spłatę zobowiązania również w walucie (...) (aneks do umowy k. 157-159). Od 18 stycznia 2018 r. powodowie rozpoczęli spłatę kredytu w walucie waloryzacyjnej (...). Na dzień 14 maja 2020 r. powodowie dokonali spłaty kredytu w kwocie 546.037,03 zł (20.08.2017 – 18.12.2017 r.) i 15.485,52 (...) (18.01.2018 r. – 20.04.2020 r.) - zaświadczenie banku – k. 29-35.

Powodowie nie mieli wpływu na ustalenie treści poszczególnych zapisów umowy o kredyt hipotecznych (zeznania powodów – k. 265-266).

W toku postępowania powodowie oświadczyli, że akceptują i znają możliwe konsekwencje ustalenia nieważności umowy (zeznania powodów – k. 266).

Sąd zważył, co następuje:

Fakty ustalono na podstawie spójnego, wiarygodnego materiału dowodowego: dokumentów złożonych przez obie strony (wzajemnie niekwestionowanych) i zeznań powodów. Sąd pominął dowód z zeznań świadków D. S. oraz M. D. i opinii biegłego, uznając, że nie będzie on istotny do rozstrzygnięcia sprawy. Podstawą oceny ważności umowy oraz abuzywności jej poszczególnych zapisów były przedłożone przez strony do niniejszej sprawy dokumenty. Bezprzedmiotowe było przeprowadzanie wnioskowanych przez pozwanego dowodów wobec braku podstaw do uwzględnienia przez Sąd roszczenia powodów o ustalenie nieważności umowy o kredyt hipoteczny. Nie było potrzeby dokonywania żadnych specjalistycznych ustaleń z dziedziny finansów i bankowości, ponieważ spór opiera się na ocenie ważności umowy oraz tego, czy jej poszczególne postanowienia były dozwolone.

Roszczenie powodów opierało się na ustaleniu, że nie istnieje między powodami a pozwanym stosunek prawny na podstawie umowy o kredyt hipoteczny nr (...) zawartej w dniu 20 czerwca 2007 r. Powyższe żądanie powodowie opierali na twierdzeniu, że świadczenie w umowie było nieokreślone, co skutkowało niemożliwością ustalenia wysokości rat odsetkowo-kapitałowych, co w konsekwencji prowadzić powinno do uznania, że umowa jest nieważna. Roszczeniem ewentualnym sformułowanym przez powodów było żądanie uznania wobec nich bezskuteczności postanowień § 1 ust.3, § 1 ust. 3A, § 10 ust. 2, § 10 ust. 4, § 12 ust. 5 umowy ponieważ są one niedozwolone i powinny być pominięte przy ustalaniu treści stosunku prawnego wiążącego konsumenta. Treść niedozwolonych według powodów postanowień umownych jest następująca:

§ 1 ust.3 „Waluta waloryzacji Kredytu: (...)”

§ 1 ust. 3A „Kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec dnia 2007-06-12 według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A. wynosi 269 447,97 (...). Kwota niniejsza ma charakter informacyjny i nie stanowi zobowiązania Banku. Wartość kredytu wyrażona w walucie obcej w dniu uruchomienia kredytu, może być różna od podanej w niniejszym punkcie”

§ 10 ust. 2 „ Harmonogram spłat Kredytu stanowi załącznik nr 1 i integralną część Umowy i jest doręczany Kredytobiorcy listem poleconym w terminie 14 dni od daty uruchomienia Kredytu. Harmonogram spłat jest sporządzany w (...)”

§ 10 ust. 4 „Raty kapitałowo-odsetkowe płatne są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży (...) z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:30”

§ 12 ust. 5 „Wcześniejsza spłata całości kredytu lub raty kapitałowo-odsetkowej, a także spłata przekraczająca wysokość raty powoduje, że kwota spłaty przeliczana jest po kursie sprzedaży (...), z tabeli kursowej (...) Bank S.A.. obowiązującym na dzień i godzinę spłaty.”

Omawiane tu żądania powodów są osadzone w art. 189 k.p.c., który wymaga od strony żądającej ustalenia wykazania interesu prawnego. Sąd podziela argumentację powodów, że mają oni interes prawny w żądaniu nieważności umowy, ponieważ ewentualne podzielenie przez Sąd argumentacji o nieważności umowy tylko na potrzeby rozstrzygnięcia o zapłatę wynikać będzie nie z sentencji wyroku, lecz

z uzasadnienia, a nie ma pewności, czy będzie to uznawane w innych postępowaniach w kategorii powagi rzeczy osądzonej, a ponadto orzeczenie stwierdzające nieważność umowy może dawać podstawę również do stwierdzenia nieważności hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie kredytu. Sąd również podziela stanowisko powodów, iż mają oni interes prawny w żądaniu ustalenia bezskuteczności postanowień niedozwolonych zawartych w umowie o kredyt hipoteczny z tych samych przyczyn jak w przypadku żądania ustalenia nieważności umowy, z tą zmianą, że w tym

wypadku to bank mógłby nie respektować uzasadnienia orzeczenia o zapłatę w celu ustalenia właściwej treści stosunku prawnego łączącego strony.

Nieważności umowy powodowie upatrują w:

1) sprzeczności treści umowy z przepisem art. 69 ust. 1, 2 pkt. 2 prawa bankowego ze względu na to, że wysokość świadczenia nie została oznaczona. Nie został w sposób precyzyjny ustalony sposób wymiany walut, a tym samym powodom nie była znana procedura przeliczania świadczenia oraz wartość zobowiązania wzajemnego określonego według salda w (...) na dzień podpisania umowy,

2) sprzeczności treści umowy z przepisem art. 353¹ k.c, z tego względu, iż

pozwany mógł w sposób dowolny regulować kurs waluty obcej, do której indeksowany był kredyt złotowy powódki,

3) sprzeczności umowy z zasadami współżycia społecznego z uwagi na

pozostawienie jednej ze stron oznaczenia świadczenia w sposób dowolny, co czyni umowę nieważną na podstawie art. 58 §2 k.c.

Natomiast w zakresie ustalenia bezskuteczności wobec powodów postanowień umowy, które stanowią klauzule niedozwolone wskazano, że klauzule dot. ustalenia sposobu indeksowania kwoty kredytu i każdorazowej spłaty rat zgodnie z kursem Tabeli kursowej banku są sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają interesy konsumentów. Powodowie abuzywności postanowień umowy upatrują w tym, że:

1) klauzule nie odwołują się do ustalonego w sposób obiektywny kursu (...), na który żadna ze stron nie miała wpływu, lecz pozwany mógł kształtować kurs w sposób dowolny

2) bank mógł jednostronnie i arbitralnie modyfikować wskaźnik według którego obliczana była wysokość zobowiązania powodów, a tym samym jednostronnie mógł ustalać jego wysokość

3) bank mógł jednostronnie regulować wysokość rat kredytu poprzez wyznaczanie w tabelach kursu sprzedaż (...) oraz wysokość tzw. S. bez udziału powodów

4) klauzule abuzywne nie zostały indywidualnie uzgodnione, ponieważ umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umowy, na którego treść powodowie nie mieli wpływu.

Powodowie, zawierając umowę będącą przedmiotem oceny w toku niniejszego postępowania, występowali jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c., wbrew twierdzeniom pozwanego, iż powód zawarł umowę jako przedsiębiorca. Powód

w chwili zawarcia umowy prowadził jednoosobową działalność gospodarczą, niemniej jednak zawarta przez niego umowa o kredyt hipotecznych nie pozostawała w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Środki uzyskane z udzielonego kredytu zostały przeznaczone na zakup nieruchomości w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych powodów. Jak zeznali wiarygodnie powodowie podczas rozprawy, powód zarejestrował działalność pod adresem swojego mieszkania (co jest dość powszechną praktyką), jednak w domu powodów nie ma wydzielonego pomieszczenia, które służyłoby do prowadzenia działalności w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych pacjentom. Sąd nie podziela stanowiska pozwanego w tym zakresie, bowiem sam fakt prowadzenia działalności w chwili zawierania umowy o kredyt hipoteczny jest niewystarczający do uznania, że powód zawarł umowę jako przedsiębiorca. Ponadto decydująca dla omawianej kwestii jest chwila zawarcia umowy, a nie okres późniejszy. Trzeba też wskazać, że kwalifikacji powodów jako konsumentów dokonał przy zawarciu umowy sam bank i to ustalenie wiąże w tym stosunku prawnym.

W tym stanie rzeczy w pierwszej kolejności rozważyć należało, jaki jest charakter umowy podpisanej między stronami i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony. Zacząć należy jednak od kwestii ogólnej zgodności umowy z prawem.

Sporna tu umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej spełnia wymagania art. 69 ustawy – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia). Określone były strony umowy, kwota i waluta kredytu (podana w złotych), cel, na jaki został udzielony, zasady i termin jego spłaty, wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marża i zmiennej stopy bazowej). Prawdopodobnie tej nie zmienia postanowienie, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej. Wymaga bowiem podkreślenia, że w przeciwieństwie do umowy kredytu denominowanego znana była w tym przypadku od początku kwota kredytu w złotych. Art. 358¹ § 2 k.c. przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca. Zasady wypłaty kredytu w złotych i spłaty również w złotych nie pozostawiają wątpliwości, że strony zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie. Dopuszczalność prawna kredytów indeksowanych walutą obcą wynika z wyraźnego wskazanie tego rodzaju kredytów w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26.08.2011 r. Trudno uznać, aby konstrukcja umowy kredytu indeksowanego była sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach) lub zasadami współżycia społecznego, skoro ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża obie strony.

Przechodząc do zarzutów strony powodowej skierowanych ku nieważności umowy, należy uznać je za niezasadne z następujących przyczyn:

Z art. 353¹ k.c. wynika, że strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Sam mechanizm indeksacji, a także związana z nim zasada oprocentowania, wbrew wywodom powodów nie jest sprzeczna z naturą stosunku. Gdyby tak było, kredyty indeksowane nie zostałyby wskazane w przepisach jako jeden z rodzajów umów kredytowych. Ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie.

Zupełnie inną kwestią jest to, czy w związku z konsumenckim charakterem umowy zachodzi bezskuteczność postanowień umownych na zasadzie art. 385¹ § 1 k.c. – z dalszymi tego konsekwencjami.

Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem są klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść. Uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona, wymagałoby wykazania, że konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego, zaś konkretny zapis był z nim negocjowany.

Po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ((...)) z 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18 na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG należy przyjąć, że postanowienia w tym zakresie podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy

nie mają charakteru niedozwolonego, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.). Wg umowy wysokość zobowiązania powodów (konsumentów) będzie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej – kredyt wg kursu kupna, zaś rata wg kursu sprzedaży. W obu przypadkach chodzić miało o kursy pozwanego banku publikowane w niezdefiniowanej Tabeli. Konkretny sposób ustalania kursu nie został opisany ani w umowie, ani w regulaminie. Bank miał jednostronną swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej. Umowa została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez bank. Powodowie mogli uzgodnić kwotę kredytu w walucie polskiej, natomiast nie uzgadniano z nimi wszystkich pozostałych postanowień, w szczególności nie uzgadniano tego, czy mogą skorzystać z innego kursu waluty niż ustalany przez pozwanego. Z wyjątkiem wskazanych przez powodów postanowienia umowy, podobnie jak postanowienia regulaminu, nie były uzgodnione indywidualnie

z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c. W tym zakresie należy uzupełnić ustalenia faktyczne, dodając na podstawie wiarygodnych zeznań powódki (dowód: protokół rozprawy k. 265), że powodowie zapytali czy mogą negocjować finansowo umowę, jednak spotkało się to z odmową banku, ponieważ takie warunki udzielenia kredytu obowiązywały i nie podlegały one negocjacji. Po podpisaniu wniosku kredytowego, z którego wynikało ich zapotrzebowanie finansowe i cel kredytu, zaakceptowali w całości zaproponowane warunki. Sąd pominął w tym zakresie dowód z zeznań świadków wnioskowanych w odpowiedzi na pozew, ponieważ żaden z nich nie uczestniczył bowiem przy zawieraniu umowy między stronami, zatem nie miał wiedzy o rodzaju i zakresie przekazywanych im informacji. Żaden z nich nie mógłby zatem potwierdzić, że powodów poinformowano, że mogą negocjować każde postanowienie umowy i regulaminu. Nie ma więc podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, stanowiącej narzędzie waloryzacji kredytu i wyznaczającej wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego, zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie.

Dalej należało rozważyć, czy – skoro zakwestionowane postanowienia dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

Nie wskazano w umowie, w jaki konkretnie sposób tabela kursów banku jest ustalana. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Nie można uznać, aby postanowienia waloryzacyjne były wystarczająco jednoznaczne. Przyznanie sobie przez pozwanego jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym bez znaczenia pozostaje sposób wykonania umowy stron w tym zakresie. Zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem. Bez znaczenia jest więc, jakie możliwości mieli powodowie w zakresie ewentualnej zmiany warunków spłaty określonych w umowie. Bezzasadne było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku wykazania, jakie oferty kredytów i pożyczek zostały przedstawione powodom, wykonania umowy, źródeł finansowania kredytu waloryzowanego kursem (...) i zasadności stosowania kursu kupna oraz kursu sprzedaży z publikowanych przez bank (...) kursu walut obcych, przygotowania pracowników banku do prezentacji ofert umowy kredytu hipotecznego waloryzowanego kursem (...), ponoszenia przez bank kosztów spreadu na rynku międzybankowym.

Postanowienia umowy zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów, co dotyczy postanowień umowy zawartych w § 1 ust.3, 3A, § 10 ust. 2, § 10 ust. 4 (w części następującej po słowach „Raty kapitałowo-odsetkowe spłacane są w złotych”), § 12 ust. 5 umowy zapisów dotyczących stosowania waluty (...).

Wylimitowanie ich i związanie stron umową w pozostałym zakresie, czyli przy zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu, oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodom powinna zostać przeliczona na walutę (...)

a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Nie ma możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty. Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez (...) w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385i i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następnie je zaakceptuje,

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku (...)),

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałyby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por.

w szczególności pkt 57-62 wyroku (...)),

d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku (...)),

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku (...)).

Brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się takim właśnie kursem w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było wyrażone w walucie polskiej (wyplata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN, a (...) był tylko walutą indeksacyjną). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w (...) po wypłacie kredytu.

Zbędne więc było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku ustalenia, jaka byłaby wysokość zobowiązań z umowy przy przyjęciu innych wskaźników waloryzacji. Zachodzi bowiem potrzeba wyeliminowania z umowy całego mechanizmu indeksacji, jak w całości sprzecznego z dobrymi obyczajami i rażąco naruszającego interesy kredytobiorcy - konsumenta. Dalej umowa stron może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu, którym jest zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie i zwrot kwoty wykorzystanego kredytu z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłata prowizji. Nadal

znana jest kwota i waluta kredytu (PLN), cel kredytu, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz oprocentowanie. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 pr. bank., jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i nie narusza zasad współżycia społecznego (w tym dobrych obyczajów omówionych w pozwie).

Uznanie postanowień umowy za niedozwolone ma prowadzić jedynie do ich usunięcia z umowy, a jej nieważność (bezskuteczność) powstaje tylko wówczas, gdy nie ma możliwości jej utrzymania. Ocena, czy umowa o taki kredyt może być utrzymana, wymaga ustalenia, czy jej elementy konstrukcyjne po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych nadal mieszczą się w jej zasadniczym typie, pozwalającym na przyjęcie, że może być wykonywana jako umowa o kredyt bankowy. Bez znaczenia jest przy tym, że niższe oprocentowanie wyznaczane jest przy pomocy wskaźnika odnoszącego się do kursu waluty innej niż waluta kredytu.

Wnioski wynikające z wyroków Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r. (I CSK 242/18) oraz z 7 listopada 2019 r. (IV CSK 13/19) idą w podobnym kierunku i dają się zastosować w niniejszej sprawie. Otóż wynika z nich, że eliminacja abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej nie prowadzi do upadku umowy w pozostałym zakresie. Dla oceny tej kwestii nie ma bezpośredniego znaczenia fakt, czy wymieniona klauzula określała świadczenie główne stron. Należy wprawdzie przyznać, że eliminacja postanowienia określającego takie świadczenie częściowo prowadzić będzie do upadku umowy w całości niż eliminacja postanowienia niezwiązanego ze świadczeniem głównym, ale fakt ten sam w sobie jest bez znaczenia, jeżeli na podstawie pozostałych postanowień możliwe jest określenie praw i obowiązków stron. W stanie faktycznym sprawy było to możliwe, gdyż umowa po eliminacji klauzul abuzywnych nadal zawiera wszystkie elementy konieczne dla określenia treści stosunku prawnego, a w szczególności kwotę kredytu w złotych, okres kredytowania i terminy spłaty oraz wysokość oprocentowania. Eliminacja abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej nie prowadzi do zmiany wysokości i zasad ustalania oprocentowania. W praktyce oznacza to, że kredyt oprocentowany jest w dalszym ciągu według stosowanych na ogół dla (...) stawek LIBOR, mimo że umowy wyeliminowane zostaje wszelkie powiązanie wysokości świadczeń z walutą inną niż polska. Nie ma tu znaczenia fakt, że bank najprawdopodobniej nie ustaliłby wysokości oprocentowania kredytu złotowego według stawki LIBOR, gdyby był świadomy abuzywności klauzuli waloryzacyjnej. Wniosek o stosowaniu dotychczasowych zasad oprocentowania kredytu wynika wprost z treści art. 385¹ § 2 k.c. i jest skutkiem wyeliminowania z umowy wyłącznie postanowienia uznanego za abuzywne. Modyfikacja przy takiej okazji innych postanowień umowy byłaby sprzeczna zarówno z tym przepisem, jak i z przedstawionym powyżej orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości UE, z którego wynika zakaz zmieniania przez sąd postanowień umowy. Jeżeli zakaz ten dotyczy bezpośrednio postanowienia uznanego za abuzywne, to tak samo, a nawet tym bardziej, musi obejmować także inne postanowienia umowy, które jedynie pośrednio wiążą się z postanowieniem abuzywnym. Nie wydaje się przy tym, aby wyciągnięty tu wniosek o konieczności stosowania oprocentowania wyrażonego według stawek LIBOR stanowił zbyt surową sankcję dla banku stosującego niedozwolone postanowienia umowne. Oznacza to jedynie tyle, że kredyt oprocentowany będzie według stawki niższej niż byłby najprawdopodobniej oprocentowany kredyt udzielony w złotych i niezawierający klauzul walutowych. Wskazać należy, że podstawową sankcją przewidzianą w art. 45 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim na wypadek zaniechania wykonania obowiązków informacyjnych jest tzw. sankcja kredytu darmowego, polegająca na tym, że konsument zwraca kredyt w terminie i w sposób ustalony w umowie, bez żadnych odsetek i innych kosztów należnych kredytodawcy. Sankcja ta wydaje się więc znacznie surowsza, a może być uznana za rozwiązanie referencyjne w dziedzinie konsumenckich stosunków kredytowych.

Podsumowując, należy uznać, że nie ma podstaw do przyjęcia, że umowa jest nieważna. Umowa istnieje i jest ważna, a jedynie postanowienia umowy dotyczące mechanizmu indeksacji traktować należy jako niedozwolone. Strony umowy mają możliwość ustalenia treści stosunku prawnego aby wyeliminować z niego klauzule abuzywne i kontynuować wykonywanie umowy w sposób prawidłowy. Dlatego żądanie pozwu dotyczące ustalenia nieważności umowy zostało oddalone na podstawie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 69 prawa bankowego oraz art. 58 § 3 i art. 3531 k.c.

Na podstawie art. 189 k.p.c. uwzględniono w przeważającej części powództwo o ustalenie bezskuteczności postanowień umowy. Wbrew argumentacji pozwanego, powód ma interes prawny w tym ustaleniu. Uwzględnienie

roszczenia o zapłatę dotyczyłoby tylko pewnego, zamkniętego okresu spłaty rat i powód mógłby się obawiać, że poprzestanie na tym w wyroku nie zapewniłoby jemu pełnej ochrony prawnej w odniesieniu do okresu następnego i przyszłego.

Oceniając zakres żądanej bezskuteczności, w zakresie § 10 ust. 4 nie całe postanowienie umowne jest bezskuteczne, a tylko to, które następuje po słowach: „Raty kapitałowo-odsetkowe spłacane są w złotych”. Wcześniejsza część nie zawiera odwołania do waluty obcej i stanowi istotę umowy kredytowej w ogóle.

Nie było potrzeby sprawdzenia wartości przedmiotu sporu dla żądania bezskuteczności postanowień umowy. Wartość przedmiotu sporu w tej sprawie zawiera się w całości w żądaniu głównym powoda – najdalej idącym. Żądania ewentualne nie wychodzą w tej sprawie poza zakres żądania głównego i nie ma potrzeby formułowania co do nich osobnych wartości przedmiotu sporu.

Powodowie, mimo oddalenia części jego żądań, wyszli z procesu z wygraną. Formułowanie w podobnych sprawach żądań ewentualnych wynika z niepewności powoda, w którym kierunku pójdzie rozumowanie Sądu w danym składzie. Dlatego nie liczba oddalonych żądań, lecz ostateczny (z lotu ptaka) wynik sprawy powinien decydować o tym, czy daną stronę uznać za wygrywającą. U. prawie wszystkich żądanych zapisów umownych stanowi uwzględnienie prawie w całości drugiego żądania ewentualnego, a uwzględnienie któregośkolwiek żądania ewentualnego oznacza wygraną powoda.

Zgodnie z art. 98 k.p.c. strona, która przegrała proces, obowiązana jest do zwrotu jego uzasadnionych kosztów na rzecz strony wygrywającej. Na koszty procesu po stronie pozwanego składają się opłata od pozwu (1000zł), opłata za pełnomocnictwo (17 zł) i wynagrodzenie pełnomocnika w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (10.800 zł). Łącznie daje to kwotę 11.817 zł.

sędzia Rafał Kubicki